

UNDERDOG

Torbjörn Flygt

UNDERDOG

NORSTEDTS

ISBN: 91-1-300968-0

© Torbjörn Flygt 2001

Omslag: Sara R. Acedo/Ateljén

Tryckt hos Fälth & Hässler, Smedjebacken 2001

Tredje tryckningen

www.norstedts.se

*Norstedts Förlag ingår i
P.A. Norstedt & Söner AB,
grundat 1823*

DET ÄR NÅT VISST med att ha syskon. Det är som att alltid kunna dra upp två strumpor ur byrålådan och även om de inte är ett par så är det i varje fall bättre än att gå bar på ena foten.

Min syrra, Monika, är femton, fem år äldre än jag. Hon är vresig och lite kantig och ser liksom plågad ut i ansiktet när hon kommer hem på eftermiddan och brygger te, häller upp saft och brer mackor till oss. Det är först flera år senare som jag ska förstå ursprunget till den där dysterheten och den undvikande blicken. Jag skulle så klart kunna fråga henne om det nu, men Monika säger inte så mycket av fri vilja, inte sådär spontant som vissa kan pladdra på i timmar om nästan ingenting, killar eller kläder eller musik eller vad som hände i plugget, Monikas kompis Hanne är bra på det, och morsan, för att inte snacka om mormor som bara kan pågå, fast inte om just de ämnena.

Monika lyfter muggen med engelska flaggan på till läpparna och blåser försiktigt över ytan, och när hon så småningom fått i sig ungefär hälften börjar stramheten att rinna av henne och hon hämtar sin väska och tar med sig den och muggen in på vårt rum, plockar fram franska grammatiken och fysikboken, vilket är detsamma som min sista chans att säga nåt och få svar.

Får jag mata fiskarna?

Ge dom inte för mycket.

Vad får jag om jag gör rent akvariet?

Ingenting.

Vad händer om man släpper ut dom i havet?

Dom dör väl, antar jag. Eller äts upp.

Det är plågeri att ha dom i ett så litet akvarium.

Låt dom vara. Gå bort därifrån.

Jag har inte rört nåt!
Gå bort. Dom trivs där.
Hur vet du det?

Men nu har Monika fått upp böckerna och det går inte att få kontakt med henne, hon vänder sig ner i dem och läser så som bara hon kan timmar i sträck, en hel helg om hon inte har nåt bättre för sig, bäst i klassen på alla prov, med en begåvning som man hade blivit ganska irriterad på i längden om det inte vore för att hon är min syrra, räcker upp handen och rättar lärarna, ställer frågor som kräver uttömmande svar *en* minut innan det ringer ut.

Hon sitter lutad över skrivbordet i lampans ljuskägla, och om jag nån gång skulle råka avbryta henne är det av ren omtänksamhet, för att hon kan må bra av att koppla av en stund. Men Monika uppskattar inte såna omsorger, så morsan hinner inte innanför dörren förrän det hörs ett tjut.

Säj till honom morsan!
Vad är det?
Han har min anteckningsbok.
Har jag inte alls.
Ge tillbaka den, Johan.

Jag har inte rört Monkans grejor.
Säj inte så när hon har ett så vackert namn. Säj Monika.

Hon är trött när hon kommer hem, morsan, hela hon tyngs av matkassarna som hon släpar från Solidar och de andra affärerna som utgör mittpunkten på bostadsområdet, Borgmästargården, ja, det kan inte kallas för en stadsdel, för det är inte en naturlig del av stan, det är för avskärmat och rymmer inte stadsliv, men inte heller utkastat långt nog på slätten för att kvalificera sig som förort, ord-boken har ingen synonym för miljonprogrammets första friska satsningar i sextioalets mitt, de utgör en egen historia, tre- och åttavåningshus, två sjutton-, varav vi bor på andra våningen i det ena, snarlika gårdar kring ett köpcentrum ”med allt” och stora gräsmattor som ej får beträdas, bostadsrätter för dem som är på väg att ta ett steg upp ur knegandets lägre divisioner och kan investera, och

har man lyft ena foten måste man sätta ner den nån annanstans, och man har börjat gå...

Morsan ställer ner kassarna i hallen med en utandning:

När Monika kommer hem direkt från skolan för din skull, kan du väl vara snäll tillbaka.

Okej då. Här är den.

Och Monika:

Men kasta inte boken sådär!

Morsan har ju faktiskt en poäng, även om hon inte för en sekund får mig att tro att Monika slår i sig fysikaliska lagar och franska oregelbundna verb för min skull. Men med tanke på vilka alternativ som står till buds för de andra på gården, Lasse t ex, vars syskon, en storebrorsa, Thomas, aldrig gjort nåt för honom, inte nåt gott i varje fall, eller Roger som stannar på fritis och klistrar speglar kantade av klädnypor som han målat eller gör vad som helst för att slippa gå hem, så är jag glad att jag har Monika, att hon finns där, dämpad men där.

Morsan slår igen dörren och hänger upp kappan på galge och lyfter ena benet framför sig och drar av skon, sen den andra, och när hon gjort det och långsamt rätat sig och sträckt på ryggen med ett lågt, utdraget ååh! lägger hon sig på soffan, sjunker samman och blundar med en kudde under nacken, benen utanför och strumporna i mattan – för hon lägger sig inte på riktigt, nej då, hon kopplar inte av mitt på dan av ren lättja, morsan, även om hon blir liggande i en timme måste det se ut som om hon hasat ner från sittande och just är på väg upp ur soffan. Hon ropar:

Monika, snälla, kan du sätta in maten i kylen?

Monika som skjuter ut stolen så det skrapar i parketten och går ut i köket och stugar in varorna. Morsan som ogillar att man frågar hur det är med axlarna, hur hon mår, att man påminner henne om värken eller låtsas att den syns i hennes ögon som blir blanka och vattniga.

Varför vill hon inte prata om det? frågade jag Monika en morron när hon gjorde i ordning frukosten.

Det gör det inte bättre.

Det gör väl inte det sämre heller?

Nä, så varför ska hon då prata om det, när det gör varken till eller från?

Och så kan man kanske också se på saken.

Morsan ja – det är inte så konstigt att jag började hela den här historien med att nämna strumpor, för om det är nåt vi har gott om i vår familj så är det strumpor. Överallt. Det går inte att dra ut en låda, öppna ett skåp, titta i garderoben utan att ett par strumpor dyker upp. Morsan har med sig dem hem, efter arbetsdar som inleds med att hon cyklar till Malmö Strumpfabrik på Trelleborgsvägen, och medan ena handen döljer en gäspning trycker hon med den andra ner tidkortet i stämpelklockan 06.00, hårnät, tunna handskar, arbetsrock, en symaskin av märket Union Special och åtta timmar i ett svep fördelade på de två och en halv sekunder det ska ta att sy en tåsöm, dra i räkneverket, en svart arm på sidan av en grå låda som sitter monterad i bänkskivan, ungefär som en enarmad bandit, fast här finns inga vinster, bara insatser, och speeda upp tempot för att ha råd att gå på toa – ackord, alltså – medan strumporna transporterats vidare i ett rörledningssystem upp i taket och sprutas ut över en metallställning i väntan på att föras till färgningen.

Det är alldeles tyst i lägenheten, om man undantar suset i vägarna när nån i huset vrider på vattnet och grannen ovanför som går med hämlarna hårt i parketten och Havliceks knotiga språk från lägenheten intill. Jag rycker till mig ett par Tintin till köket, eller så sätter jag mig på toa och läser, där jag får vara ifred tills Monika ska in och kamma sig och kolla i spegeln att halsduken sitter rätt, på väg till scouterna och Patrull Humlan.

Och ska hon inte iväg, så ropar morsan:

Ska du inte gå ut, Monika?

Nä, inte i kväll.

Vad gör Hanne, då?

Vet inte.

Jag såg Thomas och Anki där nere.

Nä, jag har ingen lust.

Galaxer i mina braxer! Det är bara Monika som kan svara så en fredag. Ibland fattar jag inte att vi har samma morsa, och jag undrar hur Monika tänker och funkar och vad hon har för sig i sin världsdelen, men det är som morsan brukar säga, att man måste inte begripa sig på henne för att gilla henne, och jag gillar Monika, tro inget annat. Som när hon förhör mig på läxorna, när hon har tålmod att öva rättstavning med en lillebrorsa som inte har det så lätt med bokstäverna och att få ihop dem till ord, dela in vokaler i hårda och mjuka efter en systematik som han inte är mottaglig för. Sånt är Monika bra på. Och att låna mig av sitt godis när min veckopeng tagit slut redan på tisdan.

Ja, så då erbjuder jag mig i stället:

Jag kan gå ut.

Nä du, unge man, du får allt stanna inne såhär dags.

Morsan som den här våren föreslagit Monika att hon ska skaffa sig ett sommarjobb, få lite mer pengar att röra sig med, nåt som Monika gått och funderat på ett slag, vilket hon är en mästare på, så mästerlig att ingenting mer blir sagt förrän hon tänkt efter noga och själv tar upp det igen.

Kan du skaffa mej ett jobb på Strumpan då?

Morsan vars ansiktsuttryck, ja hela hennes kroppsspråk förvrängs.

Aldrig i livet!

Men du föreslog att jag skulle börja jobba.

Ja, men inte där.

Varför inte?

Morsan suckar, vill inte diskutera detta, förmodligen inte Monika heller, äldsta syskonet som alltid får stånga sig blodigt, eftersom allt är första gången för både dotter och mor.

Du kan lugnt glida fram bakom mej, anklagade Monika mig en gång sen hon flyttat hemifrån.

Du har inte tänkt på att jag aldrig får vara först om nåt? kontra-de jag.

Som om det skulle vara en fördel, sa hon.

Morsan samlar sig, för nästa mening kostar på:

Vet du vad jag tänker på hela dagarna på Strumpan? Jag tänker på er, på att ni ska slippa det.

Men det är bara över sommaren, säger Monika upprört. Jag väljer det själv.

Väljer? Tror du verkligen man väljer det?

Vad är det med dej?

Du ska läsa, Monika. Skaffa en utbildning. Inte fastna på Strumpan.

Men Monika är den envisaste jag känner. Det hon en gång fått för sig släpper hon inte, och kan inte morsan hjälpa henne så får hon ordna det själv. Dan efter har hon skaffat sig ett jobb, köra fram läskbackar och fylla på i mjölkkylen på Reveny uppe på supermarketen Mobilia fem veckor på raken i sommar och fram till dess två kvällar i veckan och varannan helg. Morsan kan inte säga så mycket om extraknäcket under terminen, men en sak säger hon, när Monika avverkat sitt första pass i butiksrocken:

Scouterna då?

Jag hinner med båda.

Men hur ska du...?

Var inte så orolig, morsan, säger Monika och ger henne en klapp. Annars får jag väl äta i bilen.

Och morsan kan inte hålla sig för skratt, och Monika och jag skrattar också. Ett skämt som hör till de egenheter och hemligheter som smälter samman tre personer till en familj, en skärva av de gemensamma erfarenheter och poänglösa historier och språk som en familj utgörs av. I höstas såg vi Palme valtala på stadion, mässingsorkester och Internationalen och ett podium på planen och bostadsområdet bänkat runt om oss på sittplatsläktarens träribbor. Monika med tuggummi i munnen som hon smäller och smackar med och drar ut med pekfingret till en lång salivdrypande tråd som hon snurrar som en jojo och försöker se cool ut med. Slipsen fladdrar över axeln på Palme i vindarna som rullar ner i grytan. Morsan som

blänger på Monika, avskyr idisslandet, och Monika vet det, tuggar ändå, morsan kniper igen, blänger, säger nåt först när vi kommer hem, och hon och Monika kommer ihop sig och Monika ut genom dörren, får av misstag med sig bilnycklarna på vägen. Morsan är framme vid sitt sovrumsfönster och ser efter henne. Där nere står grannarna kvar efter valmötet och småpratar i grupper, kvinnorna för sig, männen klungar intill, och de tittar mot Monika som skyndar över parkeringen och låser upp folkan och sätter sig i passage-rarsätet, trycker ner låsploppen, tuggar. Sitter där, morsan som är framme vid fönstret igen, vill ner och hämta dottern, tala henne till rätta, men inte när hela huset har fönster åt parkeringen. Morsan och jag äter. Morsan vid rutan på nytt. Tvekar. Vill inte blamera sig. Det blir kväll. Till slut säger morsan: Nä, nu svälter hon ihjäl. Värmer maten som blivit över och lägger upp på en tallrik, som hon ställer på en bricka tillsammans med ett glas mjölk och tar med ner i hissen. Men Monika låser inte upp. Morsan står där med brickan i famnen och ser Monika blåsa en bubbla, innan hon sätter ner den på asfalten och vänder om. Och när morsan kommit in i porten öppnar Monika bildörren, lyfter in brickan på knät och äter middan i bilen.

Lördag eftermiddag. Tyst i huset, så tyst som det bara kan bli i en bostadsrättsförening i mitten av sjuttioalet, och en helg då morsan njuter av ledigheten, kopplar av med att våttorka golven, diska finporlinet som vi aldrig använder, köra ett par maskiner i tvättstugan och stanna och snacka med nån annans morsa med tvättkorgen under armen, blir borta så länge att hon glömmer middan, nästan, medan gårdens farsor tvättar bilen eller läser kvällstidningen eller lyssnar på nyheterna eller gör nåt annat viktigt som farsor gör. Vi ungar hänger nere på gården tills Lasses morsa klämmer fast en handduk i köksfönstret och Lasse försvinner med hissen upp till sjuttonde våningen, och därefter hämtas vi hem en efter en med en signal – visselpipa, harskramla, kobjällra eller, mest hjärtskärande, ett skrik rakt ut från balkongen: Åsa! – till en kväll som måste tillbringas inomhus, och morsan lagar en middag som är lite finare än annars, pannbiff med lök t ex, och det blir efterrätt.